

## מאמר ראשון

## עבודה שבלב זו תפלה

ואם אינו יכול לכוון בכולן יכוון את לבו באחת מהן. (ואם כי להלכה דנו באחרונים על דבריו, ראויים הדברים למי שאמרם בעצם מהות התפלה).

והנה בדברי הרמב"ם אנו רואים כמה ענינים במהות התפלה: מתפלל ומתחנן בכל יום לפניו ית', מגיד שבחו, ושואל את צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנונים. ויש להבין מפני מה כל הענינים הללו הם בכלל עבודה שבלב זו תפלה, ומה היא חשיבות העבודה שהוא שואל צרכיו בבקשה ובתחנונים, הלא מאן דכאיב לי כאיבא מבקש ממי שיש בידו שיסיר ממנו הכאב. והנראה בזה בתור יסוד כללי בענין תפלה, דהנה כתב מרן הס"ק מסלונים זי"ע (יסוה"ע ח"ב פ"ט) שכל עניני עבודת ה' וכל מצוות התלויות בלב נכללים בעניני תפלה, וחז"ל אמרו (תנחומא תבא) ראה משה רבינו ע"ה שביהמ"ק עתיד ליחרב עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין ג' פעמים בכל יום, ומכל זה יש ללמוד גודל מעלת התפלה, שרק ענין התפלה עומד לישראל אחרי חורבן ביהמ"ק. והביאור בזה, כי עיקר ענין תפלה הוא הדביקות בה' בדרגה עילאית, ולכן מצינו בכתבי האריו"ל שע"י הכוונות הקדושות בתפלה גורם יחוד וזיווג עליון קוב"ה ושכינתו, כי בעובדין דלתתא איתער עובדין דלעילא, ואם התפלה למטה מביאה דביקות ויחד בין יהודי לאביו שבשמים, גם למעלה היא גורמת יחוד וזיווג עליון. וזה ענין תפלה שהיא עבודה שבלב, שע"י שיהודי שופך לבו כמים, עי"ז מתקשר ומתדבק בהקב"ה, וכמו מי שיש לו אוהב נאמן שלפניו שופך את לבו ועי"ז מתקשר ומתדבק אליו, כן היא דרגת התפלה, שגם בשאילת צרכיו מתדבק בה' ומרגיש אהבתו ית' אליו, וכי רק הוא ית' רוצה ויכול לעזור לו.

ב

לאור האמור שענין תפלה הוא הדביקות בה' הוא שכתב הרמב"ם במדרגת התפלה (שם ה"ד) שיהי

א

כתב הרמב"ם בראש הלכות תפלה (פ"א) וז"ל: מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר (שמות כג) ועבדתם את ה' אלקיכם. מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה וכו'. מצוה זו כך היא, שיהא אדם מתפלל ומתחנן בכל יום, ומגיד שבחו של הקב"ה, ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנונים וכו'. ביאור דבריו י"ל כי בתוה"ק יש עניני מצות מעשיות כציצית ותפילין וכדומה, שעושה רצונו ית' במעשה זה, ויש ענינים הנקראים עבודה, כדוגמת עבודת הקרבנות. ותפלה שייכת לענין עבודה. וכלי הרמב"ם בפירוט המצוה, לעבוד את ה' בכל יום בתפלה". ואם במצוות יש הסוברים שמצוות אינן צריכות כונה, אבל תפלה היא מסוג עבודה שבלב, ולכן פוסק רבינו (שם פ"ד) דכל תפלה שאינה בכונה אינה תפלה, ואם התפלל בלא כונה חוזר ומתפלל, כי התפלה היא עבודה שבלב, ובלא כונה אין זו עבודה כלל.

ובדעת הרמב"ם שאם לא כיון לבו יחזור ויתפלל, הנה מסתימת לשונו משמע שזה דין בכל התפלה, דכונה מעכבת, וקשה שבפ"י דתפלה כתב וז"ל: מי שמתפלל ולא כיון לבו יחזור ויתפלל בכונה, ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך, הרי מבואר בהדיא שאין הכונה מעכבת אלא בברכה ראשונה. ויפה ביאר זאת הגר"ח הלוי בספרו שיש ב' עניני כונה בתפלה: (א) כונת פירוש המלות שמוציא מפיו בתפלה; (ב) שיכוון את לבו שעומד נוכח פני ה'. ועל כונה זו כתב רבינו בפ"ד דתפלה שאם אינו מכוון בכל התפלה אין זו תפלה, וכמו שכ' שם (הט"ז) ומה היא הכונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאילו עומד נגד השכינה. הכונה הזאת היא מעצם התפלה, ואם אינו מכוון שעומד נוכח פני ה' אין זו תפלה כלל, אבל ענין הכונה בפ"י המלות היא מדין ברכה שאחז"ל (ברכות לד:) המתפלל צריך שיכוון את לבו בכל הברכות,

ביסוה"ע (ח"ב פ"ג אות י"ב) בשם המורה נבוכים, שכל המקרים הרעים והתגברות הדינים על האדם, הם רק בעת יפסיק הדביקות בה, אבל בשעה שהוא דבוק בה אין שום מקרה ופגע רע יכול לשלוט עליו. זוה ענינה של תפלה שע"י שפיכת לבו נוכח פני ה', יבוא לדביקות בה, ואז נמתקים כל הדינים. והוא ע"ד שפירשו רבותה"ק במאחז"ל (ברכות י.) אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים. רחמים מרומזו על מדת הדביקות בה. ע"י דביקות בה' האדם ניצל אפי' מחרב חדה המונחת על צוארו. וכמו שסיפר הרה"צ ר' יהודה לייב ז"ל על אותו חסיד שגר בסלונים והי' בצרה גדולה, והלך לביהכנ"ס להתפלל לישועתו ית', ושמע שאומר בדביקות עצומה הפסוקים צמאה לך נפשי כמה לך בשרי וגו' עד כי שכח לגמרי מן הצרה שמחמתה הגיע באמצע היום לביהכנ"ס, ובינתיים עשה לו הקב"ה נס וניצל מצרתו. כי ע"י הדביקות בה' נמתקים כל הדינים שיש על האדם, וכל הענין שיש לעורר רחמים בעת צרה, הפי' לעורר דביקות בה', שע"י יומתקו כל הדינים.

ע"פ הקדמה כללית זו בענין תפלה יבוארו היטב הענינים שמונה והולך הרמב"ם במהות התפלה כלשונו מצוה זו כך היא. ראשית כתב שיהא אדם מתפלל ומתחנן בכל יום. אין הכוונה על בקשת צרכיו, שזה הזכיר להלן בפ"ע, אלא זה גופא המצוה לשפוך לבו לפני הקב"ה ולהתחנן לו, אפי' כשאין מעיק לו על הלב שום ענין. שלא נאמרה מצות תפלה דוקא כאשר מעיק לו, אלא עצם הדבר שמתחנן לו משמעותו דביקות והשתפכות הנפש מלב מלא אהבה ללב אוהב, וענינו כמאמר מרן בעל בית אברהם זי"ע עה"פ ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך וגו' ותתחנן לו (אסתר ח) שרומזו על ענין תפלה לפני ממ"ה הקב"ה, "זי האט זאך גיבעטען צו איהם", היא התחננה לו כלומר אליו, שרוצה אותו. וכ"ש כשמעיק על הלב ושופך שיחו לפני השי"ת, גם כאשר אינו מפרש צרכיו, עצם שפיכת הלב לפניו ית' ממתקת כל הדינים, כאמור שע"י הדביקות בה' נמתקים כל הדינים והכל מתהפך לטובה כי עוז וחדוה במקומו. ועוד יותר גדולה ועמוקה שפיכת הלב בתפלה על ענינים רוחניים, אם מתוך הרגשה של השתוקקות וצמאון אליו ית', אם מתוך שמעיק לו איך נתרחק

לבו פנוי למעלה כאילו הוא עומד בשמים. וכן הא דאיתא בשו"ע (או"ח צח) שחסידים ואנשי מעשה היו מגיעים בתפלתן להתפשטות הגשמיות, ועד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. דהיינו שהגיעו מרוב דביקות לבחי' כלות הנפש לה'. ולכן היו חסידים הראשונים שהיו שעה אחת קודם התפלה (ברכות ל:) להתכונן ולהתבונן להגיע לדרגות הדביקות הללו, שלבם יהי מוכן להתדבק בה'. והוא כמ"ש מהר"ל בנתיבות עולם (נתיב העבודה ריש פ"ה) כי שלימות העבודה הזאת של תפלה הוא כמרומז במאחז"ל (ברכות ח.) א"ר חסדא לעולם יכנס אדם שיעור ב' פתחים ואח"כ יתפלל, ר"ל כי ראשית יסלק ויתנער עצמו מכל הענינים שחוץ מעבודה זו, בלי שום עיכוב המחשבה המעכב את הדביקות עם השי"ת, והכניסה בפתח השני הוא ההתייחדות וההתדבקות אל השי"ת.

ומצינו בכוזרי (מאמר שלישי כ') בענין תפלה וז"ל: מיעוט זכרון עוה"ב בתפלה הוא משום שהמתפלל להדבק באור האלקי בחייו, עד שהוא מתפלל לראותו בעיניו, ויתפלל על מדרגת הנבואה, ואין קורבה לאדם אל האלקים גדולה ממנה, כבר התפלל בלי ספק על מה שהוא גדול מעוה"ב, ואם יגיע אליו יגיע אל עוה"ב. כי מי שדבקה נפשו בענין האלקי כשהיא טרודה במקרי הגוף ומכאוביו, כ"ש שתדבק בו בעוה"ב. עכ"ל. והוא ע"פ המבואר שעיקר ענין תפלה הוא הדביקות בהשי"ת. ומשמעות מיחדת עפ"י בלשונו של הרמב"ם בפ"א מפרקי ההצלחה וז"ל: המתפלל יהי פונה אל השי"ת, עומד על רגליו, מתענג בלבו ובשפתיו. ידיו פרושות, וכלי דיבור הוגים ומדברים, ויתר חלקיו חרדים ונרעדים, ולא יסיר מהנעים קולות ערבים. מתדבק, מכין עצמו, מתחנן, כורע ומשתחוה, בוכה לפי שהוא לפני מלך גדול ונורא. ותגיע אליו השקיעה והפלצות, עד שימצא נפשו בעולם השכליים, נכנעה נפשו הנכבדה והוציאה אותו מן המוחשות. עכ"ל. כולו ציור נפלא על ענין תפלה שכולה דביקות עילאית.

ועפ"ד כי שורש התפלה הוא הדביקות בה' יתבאר ענין בקשת רחמים מהקב"ה. דלכא"ה לא רחמיו ית' המה בלי גבול וסוף, ואוהב את כל אחד מישראל, ובני בכורי קראנו, ומה שייך לעורר רחמי אב על בנו בכורו. אכן הביאור בזה ע"פ מה שמביא